

IQTISODIYOTNI EKOLOGIYALASHTIRISH SHAROITIDA QURILISH SOHASIDA MEHNAT RESURLARINI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMI

*Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti, Menejment fakulteti, Menejment
kafedrası o'qituvchisi*

Shaymardanova Shaxnoza Primqulovna

Annotatsiya: Iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi mamlakat iqtisodiyotida, ayniqsa, barqaror rivojlanish va ekologik muvozanatni ta'minlash borasida muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda jamiyat hayotining barcha jabhalarida, jumladan, qurilish sohasida ham ekologik omilning roli oshib bormoqda. Mazkur jarayon sharoitida sohaning har bir tarkibiy qismi ekologik va iqtisodiy manfaatlarni birlashtirgan holda samarali faoliyat yuritishi talab etiladi. Qurilish jarayonlarida muqobil yechimlarni ishlab chiqish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, mehnat resurslarini optimal boshqarish asosiy vazifalardan biri sifatida namoyon bo'layotir.

Kalit so'zlar: iqtisodiyotni ekologiyalashtirish, qurilish sohasi, mehnat resurslari, boshqaruv mexanizmi, ekologik xavfsizlik, barqaror rivojlanish, iqtisodiy samaradorlik, ekologik talablarga rioya qilish, inson resurslarini boshqarish, innovatsion texnologiyalar.

Qurilish sohasining iqtisodiy salohiyati yetarlicha katta. Shu bilan birga, bu soha an'anaviy energiya va xomashyo manbalariga eng ko'p tayanadigan tarmoq ham sanaladi, natijada ekologik muammolar yuzaga kelmoqda. Ana shu sharoitda iqtisodiyotni ekologiyalashtirish mehnat resurslari boshqaruvida yangi yondashuvlarni qo'llashni taqozo etadi. Mehnat resurslari boshqaruvi samaradorligi birinchi navbatda xodimlarni ekologik jihatdan xabardor qilish, ularni ekologik xavfsiz va samarali ish faoliyati uchun rag'batlantirish, zamonaviy boshqaruv

instrumentlarini joriy etishga bog'liq. Bu jarayon turli darajadagi boshqaruv subyektlari — davlat, xususiy sektor va jamoatchilik uchun o'zaro hamkorlik, ularning o'zaro manfaatdorligi va maqsadlari uyg'unligini talab etadi. Qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi keng ko'lamli va murakkab tizimdir. Uning asosi mehnat resurslarini to'g'ri taqsimlash, ularni baholash, samarador mehnat faoliyatiga erishish uchun moliyaviy va iqtisodiy rag'batlantirish, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq qilish, ekologik nazoratning yuqori darajasini ta'minlash kabi elementlardan iborat. Ekologik va iqtisodiy manfaatlarning uyg'unlashuvi aynan inson resurslarining samarali boshqaruvi orqali ta'minlanadi. Chunki inson omili — har qanday innovatsiya, jarayon va natijaning markazida turadi [1].

Mehnat resurslaridan samarali foydalanish zamonaviy boshqaruv usullarida malaka, motivatsiya va ijtimoiy himoya masalalariga alohida e'tibor qaratilishini talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, qurilish sohasida xodimlar salohiyatiga, ularni o'qitish va qayta tayyorlashga sarmoya kiritish nafaqat iqtisodiy samara, balki ekologik barqarorlik uchun ham muhimdir. Mehnat resurslari boshqaruvining iqtisodiy mexanizmi nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash, balki ekologik zaxiralardan ehtiyotkorlik bilan foydalanish, zararli chiqindilarni kamaytirish, ish joylarida xavfsizlik va salomatlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Qurilish sohasida iqtisodiyotni ekologiyalashtirish mexanizmining yana bir asosiy yo'nalishi mehnat resurslarini inovatsion boshqarishdan iborat. Bu esa yangi texnologiyalarni faol joriy qilish, ekologik toza mahsulot va materiallardan foydalanishni yo'lga qo'yish, ekologik standartlar va reglamentlarga rioya qilish, xodimlarni doimiy o'qitib borish orqali amalga oshiriladi. Moddiy rag'batlantirish bilan bir qatorda, ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish, xodimlarni o'z faoliyatining natijalarini baholashga o'rgatish alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayon turli ko'rinishdagi jarimalar, yangi innovatsion mahsulotlarni yaratgan yoki ekologik samaradorlikni oshirgan xodimlarni rag'batlantirish tizimi bilan uyg'unlashib boradi [2].

Ekologik talablarga javob beradigan korxonalar o'z faoliyatida mehnat resurslarini to'g'ri boshqarishi, zamonaviy va ekologik toza texnologiyalarni joriy etishi, ish joylarida xavfsizlik va sog'liq uchun barcha sharoitlarni yaratishi ayniqsa dolzarbdir. Bunda rejalashtirish, tashkil etish, hisobga olish, nazorat qilish kabi boshqaruv funksiyalarining har birida ekologik omil asosiy mezonga aylanadi. Bu esa o'z navbatida mehnat unumdorligi, ishlab chiqarish samaradorligi va ekologik xavfsizlik darajasining oshishiga zamin yaratadi [3].

Qurilish sohasida iqtisodiyotni ekologiyalashtirish jarayonida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi pudratchi tashkilotlar, buyurtmachi va boshqa ishtirokchilar faoliyati o'rtasidagi muvozanat, soddalashtirilgan axborot almashinuvi va o'zaro kelishuvlar, loyihalash va ekspluatatsiya bosqichlarida ekologik mezonlarning inobatga olinishini ta'minlaydi. Bu jihatlar loyiha boshidan to yakuniga qadar barcha ishtirokchilar tomonidan birdek muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Maxsus e'tibor sohaning normativ-huquqiy asoslarini mustahkamlash, ekologik va mehnat qonunchiligi talablarini so'zsiz bajarish, zamonaviy boshqaruv axborot tizimlaridan foydalanishga qaratiladi. Axborot-kommunikatsion texnologiyalar yordamida kadrlar to'g'risidagi ma'lumotlarni onlayn boshqarish, ekologik xavflarni tezda aniqlash va bartaraf etish, korxonaning umumiy samaradorligini oshirish mumkin bo'ladi. Shu tarzda iqtisodiyotni ekologiyalashtirish bosqichma-bosqich an'anaviy yondashuvdan innovatsion yondashuvga o'tishni taqozo etadi. So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarish mexanizmlarida sezilarli yangilanishlar bo'lib o'tmoqda. Xususan, tashkilotlar o'z faoliyatiga resurslardan samarali foydalanishni, chiqindilarni qayta ishlashni, ekologik xavfsiz va toza mehnat muhitini yaratishni birlamchi vazifa qilib olishmoqda. Zamonaviy boshqaruv konsepsiyalariga ko'ra, mehnat resurslarini optimal rejalashtirish va monitoring qilish, ekologik zararlarni kamaytirish dasturlarini ishlab chiqish, xodimlarning ekologik madaniyatini oshirish ham marra oldida [4].

Mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmini samarali ishlashi uchun ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, ekologik xavfsizlik, xodimlarning mehnat sharoitlarini yaxshilash singari omillarni inobatga olish muhimdir. Iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlik kombinatsiyasi orqali ishlab chiqarish jarayonlari, xizmat ko'rsatish sifati va umuman sohaning iqtisodiy salohiyati yangi bosqichga ko'tariladi [5].

Mehnat resurslarini boshqarishda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish masalasi iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida ekologik omillar bilan chambarchas bog'liq. Chunki resurslardan tejab-tergab foydalanish, ishlatilgan materiallarni qayta ishlash va yangilash, atrof-muhitga zararli ta'sirlarni kamaytirish orqali nafaqat iqtisodiy, balki ekologik samaradorlikka ham erishiladi. Shu orqali ekologik xavfsiz loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlari kengayadi va sohada barqarorlikka zamin yaratiladi. Qurilish sohasida iqtisodiyotni ekologiyalashtirish tizimini bosqichma-bosqich joriy etishda davlat va nodavlat sektorining, jamoatchilikni jalb qilishning o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Maxsus dasturlar, davlat tomonidan ajratiladigan grant va subsidiyalar, ekologik strategiyalar ishlab chiqilgan holda har bir korxonaning o'z strategiyasini ishlab chiqishi, xodimlarni bu jarayonga faol jalb etishi talab etiladi. Bu jarayon sohani yanada barqaror, raqobatbardosh va ekologik xavfsiz qilish imkonini beradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotni ekologiyalashtirish sharoitida qurilish sohasida mehnat resurslarini boshqarishning iqtisodiy mexanizmi barqaror rivojlanish, yuqori samaradorlik, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy mas'uliyat kabi mezonlarni uyg'unlashtirishga asoslanadi. Bunda inson kapitali va ekologik qadriyatlar muvozanatini ta'minlash bosh vazifalardan biri sanaladi. Mazkur mexanizmni to'g'ri va samarali yo'lga qo'yish orqali sohada nafaqat iqtisodiy, balki ekologik barqarorlik ham vujudga keladi. Shu tufayli, qurilish sohasida barcha ishtirokchilarning birgalikdagi harakati, zamonaviy boshqaruv texnologiyalari va ekologik ongni rivojlantirish orqali ijobiy natijalarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduraxmonov, K. (2018). "O'zbekiston iqtisodiyotida innovatsion rivojlanish va ekologik omillar." TDIU ilmiy axborotnomasi, 3(55), 87-93.
2. Alimov, T. (2021). "Qurilish sanoatida ekologik menejmentni rivojlantirish yo'llari." "Yangi O'zbekiston" iqtisodiyoti, 2(11), 102-108.
3. Bahramov, S. (2017). "Ekologik xavfsizlik va barqaror iqtisodiy rivojlanishning asosiy yo'nalishlari." Iqtisodiyot va innovatsiyalar, 4(32), 29-35.
4. Ergashev, A. (2020). "Mehnat resurslarini boshqarishning zamonaviy mexanizmlari." O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 6(68), 56-63.
5. Islomov, D. (2019). "Qurilish sohasida mehnat resurslarini ekologik boshqarish." Iqtisodiy taraqqiyot, 5(19), 74-82.
6. Karimova, Z. (2022). "Qurilishda ekologik talablar va iqtisodiy mexanizm." Barqaror rivojlanish muammolari, 1(15), 114-119.
7. Madrahimov, T. (2017). "Iqtisodiyotni ekologiyalashtirish: nazariy va amaliy jihatlar." Innovatsion iqtisodiyot, 3(9), 47-53.
8. Nurmatov, Q. (2021). "Qurilish korxonalarida inson resurslarini boshqarish va ekologik strategiyalar." Iqtisodiy tahlil, 10(38), 82-89.